

۲۰۱۲/۰۸/۱۷

داکتر عبدالرحمن زمانی

توطئه های انگلیس علیه حکومت امانی:

تعقیب غازی امان الله خان در مراسم حج سال ۱۹۳۵

(قسمت ۲۸)

سازمانهای استخباراتی انگلیس در ماه مارچ ۱۹۳۵ اطلاع دادند که غازی امان الله خان همراه با پسر و ملکه علیاحضرت مادرش برای اشتراک در مراسم حج به مکه معظمه سفر کرد. راپور درین دوران دایر شدن یک نوع کانگرس عرب ها را در حجاز پیشبینی نموده، علاوه میکند که امان الله خان قصد دارد با معرفی پسر خود درین کانگرس حمایت عرب ها را برای خود و خانواده اش جلب نماید. مأمورین انگلیسی بتاريخ ۷ مارچ ۱۹۳۵ از رسیدن امان الله خان، ملکه مادرش، سردار محمد حسن و ادیب خان به الکسندریه اطلاع داده نوشتند که آنها امروز با کشتی ایتالوی بطرف جدّه حرکت کردند. (۱)

حکومت هند بریتانوی بتاريخ ۱۲ مارچ به وزیر خارجه امور هند و نماینده انگلیس ها در جدّه اطلاع داد که حکومت هند بریتانوی به جدّه صلاحیت داده است تا مصارف اساسی مربوط به کشف معلومات فعالیت های امان الله خان در حجاز را از حساب حکومت هند بپردازد. همین راپور علاوه میکند که ما از حرکت حضرت چارباغ بطرف حجاز اطلاعی نداریم. او تحت نظارت ما بوده و درین باره بعداً معلومات داده خواهد شد.

راپور ۱۵ مارچ اطلاع میدهد که امان الله خان و همراهانش از الکسندریه تا سویز توسط پولیس های مخفی همراهی شده و تماس های آنها تحت نظارت قرار داشت.

راپور ۲۱ مارچ نماینده انگلیس در عربستان سعودی نوشت که در دوران اقامت امان الله خان در مکه، منزل او بصورت دوامدار از هوادارانش پُر میبود. تعداد زیادی از اشخاص برجسته پشاور، ایالت سرحدی شمال غربی و اقوام ماورای سرحد نیز باوی ملاقات نمودند. راپور از چند نفر مهم اسم برده و از ارسال لست طویل ملاقاتیان در یک خریطه جداگانه اطلاع میدهد. راپور علاوه میکند که درین ملاقات ها کدام پلان عمل تصویب نشد، اما امان الله خان هنگام گفتگوها ابراز امیدواری کرد که تا یکی- دو سال در ایالت سرحدی شمال غربی هند بریتانوی و افغانستان، قیام سراسری قبایل مرزی آغاز خواهد گردید و او را بار دیگر بر اورنگ شهریار افغانستان خواهد رساند. (۲)

امانیست ها در میان حاجیان نامه را پخش نمودند که در آن انگلیس ها به عنوان دشمنان همه مسلمانان خوانده شده بودند. در این پیام ها هواداران امان الله خان، مسلمانان هند و افغانستان را به جهاد در برابر بریتانیا فرا می خواندند. هنگامی که یکی از این نامه ها به دست حکومت بریتانیا رسید، فریزر تیتلر- فرستاده بریتانیا در کابل بی درنگ تبلیغات هوادارن امان الله خان در میان قبایل سرحدی را به آگاهی حکومت افغانستان رساند.

همزمان با آن، انگلیس ها تلاش های دیپلماتیکی را در روم هم به راه انداختند تا حکومت ایتالیا را ناگزیر سازد که کنترل خود را بر فعالیت های امان الله خان بیشتر سازد. (۳)

تیخانف، محقق روسی مینویسد که «در یک سخن، پیامدهای سیاسی سفر حج امان الله خان چنان بود که در لندن و کابل هنگامه بزرگی را بر پا کرد». دلهره و پریشانی انگلیسی ها مدلل بود. چون استخبارات بریتانیا توانسته بود تثبیت نماید که امانیست ها در هنگام حج ۱۹۳۵ نه تنها پشتون ها را به خیزش در برابر بریتانیا و ظاهر شاه فرا خوانده بودند، بلکه گفتگوهای محرمی با نمایندگان شوروی نیز انجام داده بودند. دشوار نیست گمان زد که چه مسایلی در این گفتگوها بررسی شده بود.

د پانو شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دليکنې دليکنيزې ښې پاڼوالې د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راپورولو مخکې په خیر و لولئ

اما بعداً وقتی اوضاع روشنتر شد، انگلیس ها دریافتند که هدف رفتن امان الله خان با مادرش به حج ملاقات با هیئتی از قندهار بود. چون مادرش قندهاری و بین اقوام قندهار از نفوذ زیادی برخوردار بود، از همین سبب با این گروه به مکه معظمه رفته بود.

انگلیس ها تمام حاجیان قندهاری را تحت نظارت و تعقیب گرفتند، اما سراغی از هیئت بدست نیاوردند. از جمله حاجیان معروفی که از قندهار رفته و با امان الله خان ملاقات نمودند، تنها قاضی عبدالحکیم خان پسر محمد کریم خان از بارکزی های قندهار و پسرش حاجی سربلند خان بودند، که هر دویشان از حامیان غازی امان الله خان و در سال ۱۹۳۰ قبل از ترک وطن در قندهار با وی همکاری داشتند. از سمت شمال (ترکستان) افغانستان غلام رسول خان در مراسم حج آن سال اشتراک نموده و بعد از بازگشت در کابل تحت نظارت قرار گرفت. تمام حاجیان قندهاری در برگشت از راه هند بریتانوی تحت تعقیب قرار داشته و تالاشی شدند. از جمله آنها هفت نفر شان بازداشت و تحت الحفظ به مقامات حکومت افغانستان سپرده شدند.

قرار بود غلام صدیق خان چرخي نیز درین سفر حج غازی امان الله خان را همراهی کند، اما در آخرین لحظات از طریق سوریتس، سفیر شوروی در برلین، شنید که یک هیئت افغانی از مزارشريف وارد مسکو شده است، و اعضای این هیئت، که رحیم جان (شیون) پسر کاکای شاه سابق نیز در آن شامل است، خواهان ملاقات عاجل با او (غلام صدیق خان چرخي) هستند. به همین دلیل فیصله شد که غلام صدیق خان چرخي در اروپا مانده و بعد از بدست آوردن اجازه لازم رفتن به مسکو، با هیئت ملاقات کند.

غازی امان الله خان در مراسم حج اطلاع یافت که ولایات قندهار و ترکستان آماده قیام بوده منتظر آمدن او یا غلام صدیق خان چرخي به سرحد افغانستان میباشند. اما امان الله خان بعد از برگشت به اروپا دریافت که غلام صدیق خان تا هنوز با هیئت ملاقات نه نموده و روس ها اجازه رفتن او به مسکو را به بهانه های مختلف به تعویق می اندازند.

(۴)

تیخانف، محقق روسی در باره این بهانه جوئی های روس ها مینویسد که « پس از چندی، تماس های نوید بخش با شوروی ها که برای امان الله پیام آور کامگاری بودند، ناگهانی برهم خوردند... دلیل آن این بود که استالین از مهرورزی آشکار کشورهای فاشیستی به امان الله که به همکاری با آن ها ابراز آمادگی می کرد، هراس داشت». تیخانف از رفتن قبل از جنگ جهانی امان الله خان به حبشه و پخش نامه های او، که در آن مسلمانان آنکشور را به قیام در برابر دست نشانندگان انگلیس و نصارا دعوت میکرد، اشاره نموده مینویسد که « چنین کارهایی برای این که حکومت شوروی دیگر نخواهد به «دوست» دیرین افغانی خود کمک نماید، کاملاً بسنده بودند. به نوبه خود، [نومیدشدن] امان الله خان و حواریون او [از یاری شوروی ها] آن ها را به همکاری با ایتالیایی ها و آلمانی ها بر می انگیزت. در این جا یک مثل خردمندانه خاور زمین مصداق می یابد که می گوید: «آب برده، برای نجات خود به هر خس و خاشاکی جنگ می اندازد». امان الله خان درست چنین می کرد.»

آیا براستی امان الله خان حاضر بود به همکاری فاشیست ها سلطنت را بدست آورد؟

در دوران جنگ عمومی دوم هتلر در آلمان و موسیولینی در ایتالیا دوست و همکار نزدیک بودند. آنها به اساس پلان آلمان نازی میخواستند برای ضربه به رقیب انگلیسی شان در هندوستان، غازی امان الله خان را دوباره برتخت سلطنت بنشانند. ادولف هتلر درین باره به امان الله خان غازی نامه به مفهوم ذیل نوشته و همکاری او را تقاضا کرد:

«ما میدانیم که ملت آلمان و ملت افغان هر دو از نژاد آریین میباشند. بروی اساسات هم نژادی و برادری، دولت آلمان مصمم است که آن برادر گرامی، اعلیحضرت شما را در ظرف ۴۸ ساعت در افغانستان به اریکه سلطنت دوباره قایم مقام نماید. با احراز مقام سلطنت دولت آلمان از شما متقاضی میباشند که به مرزهای شمالی کشور افغانستان به تعرض نظامی بپردازید که در برآوردن این مراد، دولت آلمان از اجرای هر نوع کمک و مساعدت دریغ نخواهد کرد. امید است که آن برادر گرامی این پیشنهاد ما را بپذیرد. »

د پانوی شمیره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پټه له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولی

غازی امان الله خان با اینکه در ایتالیا یک پناه گزین بود، از حکم هتلر سرباز زد و جواب ذیل را باو فرستاد:

«از پیشنهاد شما مطلع شدم. بایستی برای آن برادر گرامی خاطر نشان سازم که به هیچ اسم و رسم خواهان تاج و تخت سلطنت در افغانستان نمیباشم. خاصاً که تاج و تخت افغانستان به ذریعه یک کشور غیر، ولو هم نژاد و برادر، بمن اعاده گردد. آنهم مشروط باشد بخواسته‌های سیاسی آن کشور غیر، من هیچگاه حاضر نمی شوم از برای گرفتن تاج و تخت سلطنت حیثیت ملت افغانستان را پایمال کنم. امید است که معذرت مرا بپذیرید.» (۵)

بدین گونه میبینیم که غازی امان الله خان همانطوری که در دوران اغتشاش به قیمت ریختن خون افغانها نخواست تاج و تخت خود را حفظ کند، یکبار دیگر قبول نکرد که به اتکای نیرو های بیگانه بحیث یک شاه دست نشانده، تاج و تخت از دست رفته اش را دوبار حاصل کند.

(ادامه دارد)

یادداشت ها و مأخذ

1. اسناد آرشیف هند بریتانوی، دوسیه فعالیت های شاه سابق امان الله و راپور های سرویس استخباراتی خاص .
2. راپور معاون قونسل انگلیس در جده تاریخی در ۲۱/۳/۱۹۳۵، اسناد آرشیف هند بریتانوی، L/P&J/12/121 .
3. اسناد آرشیف هند بریتانوی، L/P&J/12/121 .
4. اسناد آرشیف هند بریتانوی، L/P&J/12/122 .
5. "داستانهای چند از تاریخ سیاسی" تالیف خیر محمد بایگان، صفحات ۲۹۸-۲۹۹. به روایت آقای بایگان، بعد از آنکه قوای امریکائی در سال ۱۹۴۵ برلین را اشغال و به اسناد محرمانه وزارت خارجه دولت نازی دسترسی پیدا کردند، از طریق امواج رادیو، اسناد مربوط به سایر کشورها را فهرست وار اعلام داشتند که در آن از افغانستان نیز نام برده شده بود. شاعلی محمد علی شیرزی رئیس عمومی هتل ها که در آن زمان بحیث سکرتر اول در سفارت افغانستان مقیم ایتالیا ایفای خدمت مینمود، باشنیدن این خبر فوراً با وزارت خارجه افغانستان در تماس شده و آنها امر دادند تا نقل اسناد مذکور را از مقامات امریکا در برلین تقاضا و بصورت سری به وزارت خارجه ارسال دارد. به گفته محمد علی شیرزی این اسناد در آرشیف وزارت خارجه افغانستان موجود بوده است.

د پانو شمیره: له 3 تر3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ